

Отримано: 18 вересня 2017 р.

Прорецензовано: 3 жовтня 2017 р.

Прийнято до друку: 4 жовтня 2017 р.

e-mail: engnau@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-93-95

Гудманян А. Г. Критерії добору ліпсінк-відповідників в українському дубляжі англійських анімаційних фільмів / А. Г. Гудманян, О. В. Полякова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во НаУОА, 2017. – Вип. 67. – С. 93–95.

УДК: 81'25

**Артур Грантович Гудманян,
Оксана Вікторівна Полякова,**
Національний авіаційний університет, м. Київ

КРИТЕРІЇ ДОБОРУ ЛІПСІНК-ВІДПОВІДНИКІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ДУБЛЯЖІ АНГЛОМОВНИХ АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

Стаття присвячена проблемі виокремлення критеріїв добору ліпсінк-відповідника як одиниці ліпсінк-перекладу у дубляжі на прикладі перекладу англійських анімаційних фільмів українською. В статті виокремлено критерії добору ліпсінк-відповідників за принципом фонетичного, семантичного та драматичного синхронізму в межах перекладацького етапу, а також критерії за типом кадру, за типом сцени, за типом анімаційного персонажу та за типом серійності анімаційних фільмів під час доперекладацького етапу у дубляжі.

Ключові слова: ліпсінк-відповідник, ліпсінк-переклад, дубляж, адекватний переклад, фонетичний синхронізм, семантичний синхронізм, драматичний синхронізм.

**Артур Грантович Гудманян,
Оксана Вікторівна Полякова,**
Національний авіаційний університет, г. Киев

КРИТЕРИИ ОТБОРА ЛИПСИНК-СООТВЕТСТВИЙ В УКРАИНСКОМ ДУБЛЯЖЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ АНИМАЦИОННЫХ ФИЛЬМОВ

Статья посвящена проблеме определения критериев добора липсінк-соответствия как единицы липсінк-переводa в дубляже на примере перевода англоязычных анимационных фильмов на украинский. В статье определены критерии отбора липсінк-соответствий за принципом фонетического, семантического и драматического синхронизма во время переводческого этапа, а также критерии за типом сцены, за типом кадра, за типом анимационного персонажа и за типом серийности анимационных фильмов во время допереводческого этапа дубляжа.

Ключевые слова: липсінк-соответствие, липсінк-перевод, дублирование, адекватный перевод, фонетический синхронизм, семантический синхронизм, драматический синхронизм.

**Artur Hudmanian,
Oksana Poliakova,**
National Aviation University, Kyiv

THE CRITERIA OF LIP-SYNCH-EQUIVALENTS PICKING OUT IN DUBBING OF AMERICAN ANIMATION CARTOONS INTO UKRAINIAN

The article sets out to provide a description of lip-synch-equivalent as a unit of lip-synch-translation in dubbing of American animation cartoons into Ukrainian. The article proposes the criteria of picking out lip-synch-equivalents while performing pre-translation and translation stages in dubbing of animation cartoons. Also the article reveals techniques and methods of lip-synch-equivalents picking out and criteria for the adequate lip-synch-translation. Phonetic, semantic and dramatic synchronisms as main criteria of picking out lip-synch-equivalents while performing translation stages are analyzed in the article. The criteria of picking out lip-synch-equivalents according to the type of animation person, type of scene, type of sequence of animation cartoons, type of frame distance while performing pre-translation stages in dubbing of animation cartoons are analyzed in the article.

Key words: dubbing, lip-synch-translation, lip-synch-equivalent, phonetic synchronism, semantic synchronism, dramatic synchronism, techniques of translation, adequate lip-synch-translation translation.

Особливість дубляжу як виду кіноперекладу полягає в потребі підготувати адекватний текст мовою перекладу, який забезпечує досягнення синхронізму складника артикуляції акторів з відеорядом при одночасному дотриманні темпу мовлення та тривалості окремих реплік [1, с. 41].

Ліпсінк-переклад – це процес перекладу в дублюванні, який полягає в перекладі вхідних реплік за принципами фонетичного, семантичного та драматичного синхронізму, тобто ліпсінк-переклад має збігатися з артикуляцією й кінесикою персонажів (акторів) на екрані, збігатися за тривалістю звучання (ізохронізмом), забезпечувати точну та повну передачу змісту оригіналу з виконанням прагматичних завдань перекладацького акту. Одиницею ліпсінк-перекладу є ліпсінк-відповідник – слово чи словосполучення мови оригіналу, яке функціонально рівнозначне відповідному відному слову чи словосполученню, що відповідає принципам фонетичного, драматичного та семантичного синхронізму.

Адекватним ліпсінк-перекладом англійського анімаційного фільму українською (перекладом найвищої якості) є переклад, що відповідає принципам фонетичного, семантичного та драматичного синхронізму, тобто переклад також збігається з артикуляцією та кінесикою анімаційних персонажів, а також ізохронізмом реплік.

Під критеріями добору ліпсінк-відповідників у дубляжі англійських анімаційних фільмів українською ми розуміємо перекладацькі стратегії та підстратегії добору ліпсінк-відповідників.

Н. А. Дьяконова під «перекладацькою стратегією» розуміє потенційно осмислений план, метод виконання перекладацького завдання, своєрідне перекладацьке мислення, яке є основою дій перекладача чи програмою перекладацьких дій [2, с. 10].

В. В. Сдобников під «стратегією перекладу» вважає програму реалізації перекладацької діяльності, яка формується на основі загального підходу перекладача до виконання перекладу в умовах конкретної комунікативної ситуації двомовної комунікації, визначається особливостями цієї ситуації задля перекладу і своєю чергою, визначає характер професійної поведінки перекладача в межах цієї комунікативної ситуації [4, с. 172].

У нашому дослідженні ми спираємось на Л. С. Макарову й під «перекладацькими стратегіями» вважаємо основні напрямки діяльності, від яких, на думку перекладача, залежить успішна реалізація перекладу [3, с. 7].

У межах стратегій добору ліпсінк-відповідників у дубляжі англomовних анімаційних фільмів українською ми виокремимо підстратегії перекладу, тобто другорядні напрямки діяльності перекладача в межах основних напрямків діяльності перекладача, від яких залежить успішна реалізація перекладу.

Стратегія перекладу залежить від жанру тексту перекладу.

Етапи процесу перекладу анімаційного фільму як креолізованого типу тексту умовно можна поділити на передперекладацькі та власне перекладацькі. У ліпсінк-перекладі анімаційного кінотексту, який містить вербальні та невербальні складники, передперекладацький етап відіграє не менш важливу роль, ніж етап ліпсінк-перекладу. Під час передперекладацького етапу в дубляжі анімаційного фільму перекладач повинен проаналізувати відеоряд за певними принципами, які й має враховувати під час власне перекладацького етапу.

Передперекладацький етап проводиться за такими принципами аналізу відеоряду, так званими стратегіями добору ліпсінк-відповідників, на яких має ґрунтуватися перекладацький етап.

1. Стратегія добору ліпсінк-відповідника за принципом серійності, яка полягає в ознайомленні з кіноперекладами попередніх серій англomовного анімаційного фільму українською за їх наявності. Використання цієї стратегії істотно впливає на відтворення мовних портретів персонажів у наступних серіях анімаційного фільму, тобто відіграє важливу роль у досягненні семантичного і драматичного синхронізму в дубляжі анімаційного фільму.

Анімаційний фільм, як і фільм художній – це художній твір, тому, перекладаючи його, важливо відтворити кожний елемент, зокрема й мовну характеристику персонажів, яка є одним з складників кінематографічного й художнього образу [5, с. 23].

Художні образи є універсальною формою віддзеркалення, а отже – пізнання дійсності. Вони виконують інформаційну, світоглядну, виховну, пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну та інші функції [6, с. 5–6].

Мовлення персонажа є тлом, на якому будується його образ. Мовні характеристики, у яких виявляється стратифікаційна та ситуативна варіативність мовлення персонажів, зазвичай присутні в ньому у вигляді окремих маркерів (соціальних, локальних та рольових), які характеризують персонажів за допомогою особливостей їхнього мовлення. Лінгвальний чинник художнього образу створюється наданням переваги певному стилю спілкування й використанням мовних засобів, зокрема метафори, метонімії, синекдохи, алегорії, гіперболи, порівняння, епітетів, неологізмів (зазвичай оказіональних), жаргонізмів (територіальних чи соціальних) тощо.

Мовний портрет стає домінуючою портретною характеристикою персонажа, оскільки мовлення персонажа передає його індивідуальний досвід та психологічний стан. У ньому відбивається й соціальний статус, і професія. За мовленням персонажа можна визначити, де він живе чи звідки походить. В. А. Юзифович резюмує: «у мові персонажа можуть бути віддзеркалені історична епоха, його національна, соціальна та професійна належність, а також душевний склад, характер, темперамент, мовленнєві звички» [6, с. 18].

Аналізувати вербальну характеристику особистості та мовної картини світу персонажів художньої літератури треба з урахуванням психолінгвального, лінгвального та психологічного аспектів. Разом з мовними маркерами повинні бути враховані експліковані в контексті маркери невербальної поведінки, які супроводжують комунікативні дії оповідної інстанції в тому разі, якщо вони мають вплив на мовну поведінку. Опора на невербальні маркери дозволяє сформулювати конкретні узагальнювальні характеристики, які є «будівельним матеріалом» для мовного портрету.

2. Стратегія добору ліпсінк-відповідника за типом кадру полягає в детекції та позначенні на монтажних листах під час попереднього перегляду анімаційного фільму кадрів, у яких чітко видно артикуляцію анімаційного персонажа, завдяки чому глядач може оцінити ступінь фонетичного синхронізму дубльованого тексту та тексту оригіналу, а тому потрібний повний фонетичний синхронізм ліпсінк-відповідників, і, навпаки, виявити кадри, у яких артикуляції анімаційних персонажів не видно, через що глядач не може оцінити ступінь фонетичного синхронізму ліпсінк-відповідників, а тому допускається частковий чи навіть нульовий фонетичний синхронізм. Визначення планів, у яких чітко видно артикуляцію персонажів, допоможе досягти повного чи відносно повного фонетичного синхронізму під час перекладацького етапу в дубляжі.

3. Стратегія добору ліпсінк-відповідника за типом персонажа полягає в аналізі персонажів анімаційного фільму за типом їхньої ротової порожнини. Що більша схожість ротової порожнини анімаційного персонажа до ротової порожнини людини, то більше вимог до фонетичного синхронізму ліпсінк-відповідників таких персонажів, адже глядач може оцінити візуально збіг перекладу з рухами губів анімаційних персонажів. Ця стратегія має важливе значення для досягнення фонетичного синхронізму під час перекладацького етапу в дубляжі анімаційного фільму.

4. Стратегія добору ліпсінк-відповідника за принципом статичності/динамічності сцен полягає у виявленні під час попереднього перегляду анімаційного фільму типу сцени, у якому чітко не можна розгледіти артикуляцію анімаційного персонажа, а тому вимоги до фонетичного синхронізму при перекладі реплік таких анімаційних персонажів є мінімальними, і, навпаки, виявити тип сцени, у якому можна чітко розгледіти артикуляцію анімаційних персонажів, а тому вимоги до фонетичного синхронізму при перекладі реплік таких анімаційних персонажів є високими.

Після завершення перекладацького етапу, тобто аналізу відеоряду за чотирма зазначеними вище стратегіями добору ліпсінк-відповідників, починається власне перекладацький етап. Перекладацький етап дубляжу має відбуватися з урахуванням передперекладацьких стратегій добору ліпсінк-відповідників.

Ми згодні з твердженням З. Петтіт про те, що в дублюванні вибір регістру слів підпорядковується правилам фонетичного синхронізму [7, с. 62]. У зв'язку з цим у перекладацькому етапі дубляжу головною стратегією добору ліпсінк-відповідників вважаємо стратегію їх добору за принципом фонетичного синхронізму.

5. Під час проведення перекладацького етапу варто враховувати результати передперекладацького етапу. У цьому етапі ми виокремлюємо головну стратегію добору ліпсінк-відповідників за принципом фонетичного синхронізму. Стратегія добору ліпсінк-відповідника за принципом фонетичного синхронізму полягає в порівнянні вхідних і вихідних реплік за ступенем збігу тривалості їх звучання та ступенем збігу їхніх артикуляційних характеристик.

Аналіз фонетичного синхронізму пропонуємо проводити так:

5.1. Підрахувати кількість складів у вхідній та вихідній репліці, тобто визначити, наскільки збігається ізохронізм (тривалість звучання) реплік.

5.2. Проаналізувати збіг у вхідній та вихідній репліках ключових звуків (візем), якими користуються художники-аніматори під час промалювання артикуляції анімаційних персонажів: губних приголосних звуків (губно-губних та губно-зубних), лабіалізованих (огублених) та відкритих голосних звуків з урахуванням їх взаємодії в мовному потоці (редукція голосних, асиміляція приголосних, акомодация приголосних та голосних).

Під час аналізу реплік за принципом фонетичного синхронізму ми пропонуємо підрахувати кількість реплік за трьома категоріями:

– репліки, які характеризуються повним (або практично повним) фонетичним синхронізмом, тобто повним (або практично повним) збігом за артикуляційними характеристиками та тривалістю звучання реплік. Ізохронізм повинен збігатися повністю або відрізнитися одним звуком в коротких репліках та одним–трьома звуками в довгих репліках. Ключові звуки в таких репліках повинні збігатися повністю. Варто також виокремити та зробити кількісний підрахунок способів перекладу (дослівний, трансформаційний, транскодування), за допомогою яких досягається повний (або практично повний) фонетичний синхронізм.

– репліки, які характеризуються частковим збігом фонетичного синхронізму, тобто частковим збігом за артикуляційними характеристиками та ізохронізмом. У таких репліках ізохронізм може збігатися повністю, проте ключові звуки збігатимуться частково, або й ізохронізм, і ключові звуки збігатимуться частково. У ході аналізу варто виокремити та підрахувати способи перекладу (дослівний, трансформаційний), за допомогою яких досягається частковий фонетичний синхронізм.

– репліки, які характеризуються нульовим фонетичним синхронізмом, тобто повною або практично повною розбіжністю за ключовими звуками та ізохронізмом. Ізохронізм реплік повністю чи частково збігається або не збігається, ключові звуки не збігаються повністю. Варто виокремити чинники, що призводять до нульового фонетичного синхронізму.

У межах стратегії добору ліпсінк-відповідника за принципом фонетичного синхронізму ми виокремлюємо дві підстратегії добору ліпсінк-відповідника: за принципом семантичного та драматичного синхронізму.

У межах аналізу реплік за принципом фонетичного синхронізму варто вивчити підстратегію добору ліпсінк-відповідника за принципом семантичного синхронізму, тобто з'ясувати, як на якість фонетичного синхронізму впливає семантичний синхронізм. У межах цієї підстратегії ми проаналізуємо репліки за мірою їхньої прагматичної адаптації з урахуванням дитячої аудиторії як цільової аудиторії анімаційних фільмів.

Якість семантичного синхронізму можна перевірити на прикладі використання перекладачем прийому форе́нізації, доместикації чи «золотої середини» в ліпсінк-перекладі, оскільки дитяча аудиторія як головний реципієнт анімаційний фільмів через свій вік мало обізнана з іншими культурами.

У межах аналізу реплік за принципом фонетичного синхронізму варто також проаналізувати підстратегію добору ліпсінк-відповідника за принципом драматичного синхронізму, тобто з'ясувати як на якість фонетичного синхронізму впливає необхідність досягнути драматичного синхронізму.

У межах підстратегії добору ліпсінк-відповідника за принципом драматичного синхронізму проаналізуємо адекватність перекладу реплік, які містять десемантизовані дієслова, наприклад *to do, to make, to go, a man, a thing*, тобто спробуємо з'ясувати, наскільки переклад збігається з відеорядом.

Отже, процес перекладу англомовного анімаційного фільму українською складається з двох етапів: передперекладацького та перекладацького. У передперекладацькому етапі ми виокремлюємо чотири головні критерії добору ліпсінк-відповідників: за принципом серійності, за типом кадру, за типом анімаційного персонажа та за типом сцени. Головним критерієм добору ліпсінк-відповідників під час перекладацького етапу вважаємо критерій добору за принципом фонетичного синхронізму, а в межах головного критерію ми виокремлюємо дві критерії добору ліпсінк-відповідників за принципом семантичного і драматичного синхронізму. Дотримання запропонованого процесу перекладу є необхідною умовою забезпечення адекватного перекладу у дублюванні англомовних анімаційних фільмів українською.

Література:

1. Горшкова В. Е. Теоретические основы процессоориентированного подхода к переводу кинодиалога (на материале современного французского кино) : дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.05, 10.02.20 / Горшкова Вера Евгеньевна. – Иркутск, 2006. – 367 с.
2. Дьяконова Н. А. Функциональные доминанты текста как фактор выбора стратегии перевода : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Н. А. Дьяконова. – М., 2004. – 23 с.
3. Макарова Л. С. Коммуникативно-прагматические аспекты художественного перевода : автореф. дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.20 / Л. С. Макарова. – М., 2005. – 39 с.
4. Сдобников В. В. Стратегия перевода: общее определение / Вадим Витальевич Сдобников // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – 2011. – №1. – С. 165–172.
5. Снеткова М. С. Лингвостилистические аспекты перевода испанских кинотекстов (на материале русских переводов художественных фильмов Л. Бунюэля «Виридиана» и П. Альмодовара «Женщины на грани нервного срыва») : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.05, 10.02.20 / М. С. Снеткова. – М., 2009. – 29 с.
6. Юзифович В. А. Речевой портрет как структурный элемент очерка : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.01.10 / В. А. Юзифович. – М., 2011. – 25 с.
7. Pettit Z. Translating register, style and tone in dubbing and subtitling / ZoëPettit // The Journal of Specialised Translation. – 2005. – № 4. – P. 49–65.